

Wojciech Góralski

Struktura prawna duszpasterstwa wojskowego w świetle konstytucji apostolskiej papieża Jana Pawła II "Spirituali militum curae" z 21 IV 1986 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 32/3-4, 143-155

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WOJCIECH GÓRALSKI

**STRUKTURA PRAWNA DUSZPASTERSTWA WOJSKOWEGO
W ŚWIETLE KONSTYTUCJI APOSTOLSKIEJ PAPIEŻA
JANA PAWŁA II
„SPIRITUALI MILITUM CURAE” Z 21 IV 1986 R.**

Treść: Wstęp. 1. Geneza, charakter i struktura dokumentu. 2. Ordynariat wojskowy (polowy) i jego organizacja. 3. Urząd ordynariusza wojskowego (polowego). Zakończenie.

Wstęp

Duszpasterstwo wojskowe stanowi od dawna doniosły przedmiot troski Kościoła, a to z uwagi na specjalny charakter i warunki życia tych, którym przypadło związać się — na stałe lub tylko czasowo — ze służbą wojskową. Troskę tę dało się zauważyć już w czasach Konstancyjny Wielkiego, kiedy to żołnierzom chrześcijańskim starano się zapewnić opiekę duchową, szczególnie podczas wojen. Każdy legion rzymski, jak stwierdza historyk Sozomen, posiadał własny namiot — kaplicę, jak również własnych kapłanów i diakonów przeznaczonych do posługi duszpasterskiej wśród żołnierzy¹. Z biegiem czasu kształtowały się formalne struktury prawne duszpasterstwa wojskowego, wśród których — poczynawszy od breve Innocentego X *Cum sit maiestatis* z 26 IX 1645 r.² — ważnym elementem pozostawał urząd specjalnego prałata wyposażonego w odpowiednie uprawnienia w stosunku do wojskowych³. Jeśli chodzi o czasy współczesne, bliższe określenie owych struktur nastąpiło z wydaniem przez Kongregację Konsystorialną — 23 IV 1951 r. — instrukcji *Solemne semper*⁴. Kongregacja utrzymała wówczas zasadę tworzenia wikariatów polowych, z wikariuszami polowymi na czele, jako podstawowych jednostek organizacji duszpasterstwa wojskowego. Wikariusz polowy — jako ordynariusz personalny — otrzymał władzę zwyczajną obydwu zakresów w stosunku do oznaczonych osób przebywających w obiektach wojskowych.

¹ Zob. J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, t. 67, kol. 879—882.

² Zob. *Bullarium Romanum*, t. 15, Taurini 1868, s. 410.

³ B. Gantin, *Per una più efficace cura spirituale dei militari*, *L'Osservatore Romano* 5—6 V 1986 r. (nr 106), s. 1 i 6.

⁴ AAS 43 (1951) s. 562—565.

Tego rodzaju jurysdykcja nie posiadała charakteru wyłączającego i dlatego ani osoby, ani wspomniane obiekty nie były wyjęte spod jurysdykcji ordynariusza miejsca. Przynależność do wikariatu nie powodowała ekskardynacji duchownego z diecezji. Dla rozpatrywania spraw sądowych wikariusz polowy obowiązany był wybrać na stałe jeden z trybunałów diecezjalnych, ewentualnie metropolitalny, za aprobatą Stolicy Apostolskiej⁵.

Począwszy od 1951 aż do ostatnich czasów Kongregacja Konstytoriajna (od 1967 r. — Kongregacja dla Biskupów) erygowała 29 wikariatów polowych, z czego: 12 w Ameryce, 9 w Europie, 3 w Afryce, 3 w Azji i 2 w Oceanii. Poza tym istnieją w wielu regionach kościelnych analogiczne struktury duszpasterstwa wojskowego, lecz nie erygowane kanonicznie⁶.

1. Geneza, charakter i struktura dokumentu

Na potrzebę organizacji duszpasterstwa wojskowego zwrócono uwagę podczas Soboru Watykańskiego II, co znalazło swój wyraz w dekrecie *Christus Dominus*⁷. Nawiązując do dyspozycji cytowanej instrukcji z 23 IV 1951 r.⁸, dokument soborowy zaleca tworzenie we wszystkich krajach wikariatów polowych, wzywając wikariuszy polowych i kapelanów do godnej współpracy z biskupami diecezjalnymi. Tych ostatnich dekret zachęca do odstępowania wikariuszom polowym wystarczającej liczby odpowiednich kapłanów oraz do udzielania poparcia przedsięwzięciom służącym dobru duchowemu wojskowych⁹.

Nie uwzględniono jednak sprawy duszpasterstwa wojskowego w normach wykonawczych do dekretu soborowego. Prawdopodobnie stało się to z uwagi na to, iż kwestie prawne związane z tą dziedziną regulowane są przede wszystkim specjalnymi umo-

⁵ F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957, s. 538—540; E. Sztáfrowski, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*, t. 1, Warszawa 1976, s. 327—328.

⁶ B. Gantin, art. cyt., s. 6.

⁷ Zob. dekret *Christus Dominus*, n. 43.

⁸ Tamże, przyp. 1.

⁹ „Ponieważ duchowa opieka nad żołnierzami wymaga, ze względu na ich osobliwe warunki życia, niezwyklej troski, trzeba w miarę możliwości stworzyć dla każdego narodu wikariat polowy. Zarówno wikariusz, jak i kapelani winni się gorliwie poświęcać temu trudnemu dziełu, w zgodnej współpracy z biskupami rezydencjalnymi. To też biskupi rezydencjalni mają odstąpić wikariuszowi polowemu wystarczającą ilość kapłanów odpowiednich do tego doniosłego zadania, a za azem używać poparcia zamierzeniom służącym pomnożeniu duchowego dobra żołnierzy”, tamże (przytaczam według: *Sobór Watykański Drugi. Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Tekst łacińsko-polski, Paris 1967, s. 259).

wami zawieranymi pomiędzy Stolicą Apostolską a zainteresowanymi państwami. Poza tym liczono się z niedawnym opublikowaniem instrukcji Kongregacji Konsystorialnej z 23 IV 1951 r., do której dekret *Christus Dominus* — jak już zaznaczono — odwoływał się¹⁰.

Zmieniające się wciąż warunki tych, którzy — jak to określiła konstytucja soborowa *Gaudium et spes* — oddani sprawie ojczyzny służą w wojsku jako sługi bezpieczeństwa i wolności narodów¹¹ — domagały się zmodyfikowania obowiązujących ustaleń dotyczących duszpasterstwa wojskowego. Promulgowany przez Jana Pawła II nowy Kodeks Prawa Kanonicznego zachował jednak w mocy instrukcję z 23 IV 1951 r. Wynika to z postanowienia kan. 569 tego zbioru, w którym nadmienia się, iż „pozycja kapelanów wojskowych jest regulowana specjalnymi ustawami”. Właśnie wspomniana instrukcja stanowi ustawę specjalną¹².

Prace nad rewizją instrukcji *Solemne semper* rozpoczęły się przed kilkoma latami. Główne kierunki kodyfikacji przyjęto podczas IV Międzynarodowego Kongresu Wikariuszy Polowych w kwietniu 1984 r. W czerwcu wymienionego roku papież Jan Paweł II ustanowił specjalną komisję ekspertów, której powierzył przygotowanie projektu nowej ustawy dotyczącej wikariatów polowych, uwzględniającego różne aspekty problematyki: teologiczny, prawny, historyczny i duszpasterski¹³. Szkic odnośnego projektu komisji został wysłany do wszystkich wikariuszy polowych wraz z prośbą o nadsyłanie uwag i propozycji. Otrzymane wnioski posłużyły komisji dla zredagowania nowego projektu, który został następnie przekazany ojcu świętemu. Prawodawca kościelny ogłosił z kolei, w dniu 21 IV 1986 r., dokument o randze konstytucji apostolskiej *Spirituali militum curae*, opublikowany na łamach *L'Osservatore Romano* z 5—6 V 1986 r.¹⁴ Wejście w życie konstytucji zostało ustalone na 21 VIII 1986 r.

Dokument Jana Pawła II posiada charakter ustawodawczy prawa specjalnego i reguluje dziedzinę duszpasterstwa wojskowego, jeśli chodzi o jej podstawowe struktury. Pozostawia w mocy normy prawa partykularnego wydane w tym względzie, o

¹⁰ E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 327.

¹¹ Konstytucja *Gaudium et spes*, n. 79.

¹² O zachowaniu przez KPK z 1983 r. instrukcji Kongregacji Konsystorialnej z 23 IV 1951 r. wspomina *expressis verbis* konstytucja apostolska Jana Pawła II, *Spirituali militum curae*, powołująca się na kan. 569 (przyp. 7).

¹³ B. Gantin, art. cyt., s. 6.

¹⁴ Konstytucja apostolska *Spirituali militum curae*, *L'Osservatore Romano* 5—6 V 1986 r. (nr 106), s. 1 i 5; Tłumaczenie włoskie dokumentu zawiera ten sam numer dziennika, s. 6.

ile pozostają z nim w zgodności. Ustalenia konstytucji apostołskiej obowiązują bez względu na konstytucje i rozporządzenia poprzednich papieży oraz wszelkie inne przepisy, wymagające nawet szczególnej wzmianki¹⁵.

Konstytucja *Spirituali militum curae* normuje struktury duszpasterstwa wojskowego w sposób ogólny i ramowy. Tymczasem, jak zaznacza we wstępie sam dokument, przepisy szczegółowe w dziedzinie organizacji duszpasterstwa wojskowego nie mogą być identyczne dla wszystkich krajów, a to z uwagi na zróżnicowane warunki i okoliczności lokalne. Toteż prawodawca poleca w zakończeniu konstytucji, aby poszczególne ordynariaty wojskowe przygotowały własne statuty i przedłożyły je — w ciągu jednego roku licząc od dnia opublikowania dokumentu — do aprobaty Stolicy Apostolskiej¹⁶.

Struktura dokumentu papieskiego obejmuje wstęp, dyspozycje prawne oraz zakończenie. We wstępie zwraca się uwagę na troskę Kościoła o duszpasterstwo osób wojskowych, która to dziedzina otrzymała z biegiem czasu swoją organizację prawną. Nawiązuje się następnie do instrukcji Kongregacji Konsystorskiej z 23 IV 1951 r. oraz do dyspozycji Soboru Watykańskiego II w dziedzinie promowania szczególnych inicjatyw duszpasterskich. Zwraca się wreszcie uwagę na potrzebę dostosowania dotychczasowych norm w dziedzinie duszpasterstwa wojskowego do warunków i warunków współczesnych. Z potrzeby tej, zaznacza się, zrodził się nowy dokument, który ramowo określa struktury wymienionej dziedziny duszpasterskiej.

Normy prawne konstytucji papieskiej zostały zawarte w 14 artykułach sankcjonujących podstawową organizację duszpasterstwa wojskowego. Niektóre z artykułów dzielą się na paragrafy lub punkty. Poszczególne postanowienia dokumentu odnoszą się zarówno do jednostek wymienionego duszpasterstwa (ordynariatów wojskowych, inaczej polowych), jak i do urzędu tych, którzy stoją na czele tych jednostek (ordynariuszy wojskowych, inaczej polowych). Wprowadza się tutaj szereg doniosłych zmian i modyfikacji w stosunku do instrukcji z 23 IV 1951 r.

W zakończeniu zawarte zostały klauzule końcowe, o których już wspomniano. Dotyczą one: terminu wejścia w życie dokumentu, stosunku do dotychczasowego prawa partykularnego, terminu przedkładania do aprobaty Stolicy Apostolskiej statutów poszczególnych ordynariatów wojskowych oraz stosunku do dotychczasowego prawa powszechnego.

---

¹⁵ Konstytucja apostołska *Spirituali militum curae*, zakończenie.

¹⁶ Tamże.

2. Ordynariat wojskowy (polowy) i jego organizacja

Omawiana konstytucja apostolska określa w szeregu artykułów strukturę organizacyjną duszpasterstwa wojskowego. Istotnym ustaleniem pozostaje tutaj wskazanie na podstawową jednostkę w tym zakresie, jaką ma stanowić odtąd ordynariat wojskowy, w miejsce dotychczasowego wikariatu polowego. Ordynariat wojskowy (*ordinariatus militaris*), który można nazywać również polowym (*castrensis*) — to szczególny okręg kościelny, prawnie przyrównany diecezji, rządzący się własnymi statutami wydanymi przez Stolicę Apostolską, w których przepisy konstytucji apostolskiej *Spirituali militum curae* znajdują bliższe określenie, z zachowaniem w mocy zawartych umów pomiędzy Stolicą Apostolską a poszczególnymi państwami¹⁷.

Zmiana dotychczasowej nazwy jednostki duszpasterstwa wojskowego — *wikariat polowy* na *ordynariat wojskowy, inaczej polowy* — wiąże się z zamiarem dowartościowania urzędu tego, który stoi na jej czele. Dotychczasowy bowiem termin „wikariusz” oznaczał, że władza tego ordynariusza była zastępcza, tzn. wykonywana w imieniu ojca świętego, tymczasem — jak to będzie jeszcze mowa — na czele ordynariatu wojskowego stoi obecnie ordynariusz wojskowy posiadający władzę własną. Wprowadzone przez dokument nowe określenie jednostki, o której mowa używane jest od dawna w prawie Kościołów Wschodnich, jak również bywa powszechnie używane w niektórych krajach, np. we Włoszech¹⁸.

Ordynariat wojskowy, zrównany prawnie z diecezją, wolno zatem zaliczyć do Kościołów partykularnych¹⁹. Tym samym więc wyliczenie w kan. 368 KPK jednostek zrównanych z diecezją i stanowiących Kościoły partykularne zostało uzupełnione²⁰.

Należy przyjąć, iż utworzone formalnie dotychczasowe wikariaty polowe stają się automatycznie ordynariatami wojskowymi. Erygowanie nowych ordynariatów zostaje zastrzeżone Stolicy Apostolskiej, po wysłuchaniu zdania zainteresowanej Konferencji Episkopatu²¹. Pozostaje to konsekwencją dyspozycji kan. 373 zastrzegającego powoływanie do życia Kościołów partykularnych Stolicy Apostolskiej.

¹⁷ Tamże, art., I par. 1.

¹⁸ Zob. B. Gantin, art. cyt., s. 6.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Do Kościołów partykularnych zrównanych prawnie z diecezją kan. 368 zalicza: prałaturę terytorialną, opactwo terytorialne, wikariat apostolski, prefekturę apostolską, administraturę apostolską erygowaną na stałe.

²¹ Konstytucja apostolska *Spirituali militum curae*, art. I, par. 2.

Chociaż konstytucja apostolska o tym nie wspomina, oczywiście jest, iż każdy ordynariat polowy, choć jest ordynariatem personalnym, winien posiadać ściśle określone granice terytorialne, np. pokrywające się z granicami danego państwa. Gdy chodzi o koszary oraz inne miejsca przeznaczone dla wojskowych a znajdujące się w obrębie ordynariatu wojskowego, to podlegają one — przede wszystkim i z zasady — jurysdykcji ordynariusza wojskowego. Na drugim zaś miejscu, zaznacza się następnie w dokumencie, podlegają one jurysdykcji biskupa diecezjalnego, a mianowicie wówczas, gdy brak ordynariusza wojskowego i jego kapelanów. W takim przypadku tak biskup diecezjalny, jak i proboszcz korzystają z przysługującego im prawa²². Wynika stąd jednoznacznie, iż tam, gdzie brak formalnych struktur duszpasterstwa wojskowego, ordynariuszem własnym oraz proboszczem własnym wojskowych jest biskup diecezji i proboszcz parafii, w których posiadają stałe lub tymczasowe miejsce zamieszkania. Może mieć to praktyczne zastosowanie np., gdy chodzi o miejsce zawarcia małżeństwa.

Kościół partykularny, jakim jest ordynariat wojskowy, obok własnego rządcy, którym jest ordynariusz wojskowy, posiada własnych duchownych. Wprowadzając tego rodzaju nowość dokument Jana Pawła II traktuje ją jako zwykłą implikację zasady o podniesieniu jednostek duszpasterstwa wojskowego do wspomnianej rangi.

Duchowni przeznaczeni do pracy duszpasterskiej wśród wojskowych mogą być formalnie inkardynowani do ordynariatu wojskowego. Może się to dokonać dwojako. Przede wszystkim — należy to uznać za dużej miary novum — ordynariusz wojskowy może erygować, za aprobatą Stolicy Apostolskiej, własne seminarium duchowne, które przygotowywałoby alumnów do specjalnych zadań apostolskich w ordynariacie²³. Wynika stąd, iż przyjmując diakonat, w myśl kan. 266 § 1 alumn takiego seminarium uzyskuje tym samym inkardynację do wspomnianego Kościoła partykularnego. Inną formą inkardynacji, o której *expressis verbis* wspomina konstytucja apostolska, jest przyjęcie przez ordynariusza wojskowego — po myśli kan. 267 § 1 — do swojego ordynariatu duchownych należących do innych Kościołów partykularnych²⁴.

Poza duchownymi formalnie inkardynowanymi do ordynariatu wojskowego, w skład prezbiterium tego Kościoła partykularnego mogą wchodzić także kapłani, tak diecezjalni, jak i zakonnicy, odpowiednio przygotowani do pracy apostolskiej wśród woj-

²² Tamże, art. V.

²³ Tamże, art. V, par. 3.

²⁴ Tamże, art. V, par. 4.

skowych, gdy uzyskali na to zgodę własnego ordynariusza i pełnią jakąś funkcję w ordynariacie²⁵. Jest znamienne, iż mówiąc o tym dokument zachęca biskupów diecezjalnych oraz kompetentnych przełożonych zakonnych, aby przychodzili z pomocą ordynariatom wojskowym zezwalając odpowiedniej liczbie swoich kapłanów i diakonów przygotowanych do posługi w ordynariacie wojskowym na podejmowanie tam obowiązków²⁶. Mając na względzie specyfikę powołania zakonnego, prawodawca zobowiązuje ordynariuszy wojskowych zatrudniających w swoich jednostkach członków instytutów zakonnych czy stowarzyszeń życia apostołskiego do troski o to, by duchowni ci byli wierni swojemu powołaniu zakonemu oraz pozostawali w łączności z własnymi przełożonymi²⁷.

Obowiązek ustanowienia w ordynariacie wojskowym Rady Kapłańskiej pozostaje konsekwencją przyrównania wymienionej jednostki diecezji. Kanon bowiem 495 § 1 zobowiązuje do ukonstytuowania się teje rady w każdej diecezji. Prawodawca poleca przy tym, po myśli zresztą kan. 496, aby Rada Kapłańska w ordynariacie wojskowym posiadała własne statuty, zatwierdzone przez ordynariusza, z uwzględnieniem norm wydanych w tej sprawie przez Konferencję Episkopatu²⁸.

Pracę duszpasterską w ordynariacie wojskowym pełnią przede wszystkim kapelani wojskowi, mianowani przez ordynariusza wojskowego. Konstytucja apostolska przyznaje im prawa i obowiązki proboszczów, chyba że z natury rzeczy lub ze statutów wynika co innego. Zaznacza się jednocześnie, iż władzę swoją kapelan posiada łącznie (*cumulative*) z proboszczem danego miejsca²⁹. W tym miejscu dokument odwołuje się do innego artykułu (IV) mówiącego o analogicznej władzy łącznej ordynariusza wojskowego i biskupa diecezjalnego. Ze wskazanej analogii wynika, że osoby należące do ordynariatu polowego i podlegające władzy danego kapelana, pozostają — z racji miejsca zamieszkania lub przynależności do obrządku — wiernymi także innego Kościoła partykularnego. Zarówno więc kapelan, jak i proboszcz są jednakowo kompetentni w wykonywaniu swoich praw i obowiązków w stosunku do wiernych ordynariatu wojskowego.

Doniosły element w strukturze ordynariatu wojskowego stanowią wierni świeccy, wobec których prowadzi się duszpasterstwo

---

²⁵ Tamże, art. V, par. 1.

²⁶ „Episcopi dioecesiani necnon competentes Superiores religiosi Ordynariatu castrensi concedant numero sufficienti sacerdotes et diaconos huic muneri idoneos”, tamże, art. V, par. 2.

²⁷ Tamże, art. VIII.

²⁸ Tamże, art. V, par. 5.

²⁹ Tamże, art. VII.

wojskowe. Oprócz tych osób, o których — stosownie do art. I dokumentu — mogą wspominać statuty, do wymienionego ordynariatu należą, podlegając jego jurysdykcji: 1) wierni, którzy są wojskowymi lub są zatrudnieni w służbach pomocniczych, jeśli związani są prawem świeckim dla nich wydanym; 2) należący do ich rodzin, a mianowicie współmałonek i dzieci, nawet pełnoletnie, jeśli mieszkają w tym samym domu, jak również krewni i pełniący służbę (*famuli*), a mieszkający w tym samym domu; 3) uczniowie szkół wojskowych oraz przebywający w szpitalach wojskowych, domach dla starców lub innych podobnych instytucjach, albo pełniący tam jakąkolwiek posługę; 4) wszyscy wierni obojga płci, tak przynależący do jakiegoś instytutu zakonnego, jak i nie przynależący doń, jeśli spełniają jakiś stały obowiązek powierzony im przez ordynariusza wojskowego lub wyznaczony za jego zgodą³⁰.

Widać więc, że skład wiernych podlegających jurysdykcji ordynariatu wojskowego jest dość szeroki. Najliczniejszą jednak grupę osób będą tu niewątpliwie stanowić sami wojskowi.

Konstytucja apostolska poleca bliższe określenie w statutach ordynariatu wojskowego — z uwzględnieniem istniejących umów zawartych pomiędzy Stolicą Apostolską a państwami — dalszych struktur stanowiących o wewnętrznej organizacji wymienionego Kościoła partykularnego. Tak więc należy wskazać miejsce, w którym ma znajdować się ksiądz ordynariusza wojskowego oraz jego kuria, ustalając przy tym, czy będzie mianowany tylko jeden czy też kilku wikariuszy generalnych, jak również to, jacy inni urzędnicy kurii będą w niej zatrudnieni³¹. Statuty powinny następnie bliżej określić status kościelny ordynariusza wojskowego oraz kapłanów i diakonów przynależnych do ordynariatu: zarówno na czasy pełnienia urzędów, jak i po ukończeniu ich sprawowania, podobnie status wojskowy tych osób³². Statutowego ustalenia domaga się poza tym prawodawca, jeśli chodzi o zawakowanie i przeszkodzenie stolicy ordynariatu³³. Niewątpliwie należy tutaj uwzględnić odnośne przepisy kodeksowe³⁴, stosując analogię. W wyraźnym zaś nawiązaniu do Kodeksu Prawa Kanonicznego dokument poleca, aby w statutach znalazły się postanowienia dotyczące Rady Duszpasterskiej, zarówno dla całego ordynariatu, jak i dla poszczególnych miejsc³⁵. Wreszcie statuty

³⁰ Tamże, art. X, 1°, 2°, 3°, 4°.

³¹ Tamże, art. XIII, 1°, 2°.

³² Tamże, art. XIII, 3°.

³³ Tamże, art. XIII, 4°.

³⁴ Zob. kanony: 412—430 KPK.

³⁵ Konstytucja apostolska *Spirituali militum curae*, art. XIII, 5; Por. kanony: 511—514 oraz 536 KPK.

mają wskazać, jakie księgi związane ze sprawowaniem sakramentów św. oraz stanem osób winny być prowadzone w jednostkach ordynariatu. W tego rodzaju ustaleniach należy wziąć pod uwagę, zaznacza konstytucja, przepisy prawa powszechnego³⁶ oraz Konferencji Episkopatu³⁷.

Wypada nadmienić, iż wskazane wyżej dziedziny domagające się unormowania w statutach ordynariatu wojskowego zostały w dokumencie wyliczone jedynie przykładowo, a nie taksatywnie. Dowodzi tego użyty przez prawodawcę zwrot: *In statutis particularibus [...] determinabitur inter alia [...]*³⁸. Z pewnością, wiele innych dziedzin życia będzie wymagać również szczegółowego uregulowania statutowego.

Gdy chodzi o sprawy sądowe wiernych ordynariatu wojskowego, dokument postanawia, iż kompetentnym trybunałem pierwszej instancji jest trybunał diecezji, w której posiada swoją siedzibę kuria tegoż ordynariatu. Do statutowych natomiast należy wskazać na stałe trybunał apelacyjny. Istnieje jednak możliwość utworzenia własnego trybunału pierwszej instancji w ordynariacie wojskowym. W takim przypadku trybunałem apelacyjnym będzie trybunał wyznaczony na stałe przez ordynariusza wojskowego, za zgodą Stolicy Apostolskiej³⁹.

3. Urząd ordynariusza wojskowego (polowego)

Jak już wyżej wspomniano, na czele ordynariatu wojskowego stoi ordynariusz wojskowy jako ordynariusz własny wymienionej jednostki. Z reguły ma on być biskupem. Jako przełożony Kościoła partykularnego cieszy się wszystkimi prawami oraz związany jest wszystkimi obowiązkami biskupa diecezjalnego, chyba że co innego wynika z natury rzeczy lub ze statutowych ordynariatu⁴⁰. Zrównanie w prawie ordynariusza wojskowego, nawet gdyby nie był wyposażony w godność biskupią, z biskupem diecezjalnym pozostaje konsekwencją dyspozycji kan. 381 § 2.

Źródłem poznania obowiązków i praw piastującego urząd ordynariusza wojskowego pozostają zatem kanony 381—402 KPK. Z natury rzeczy, jak to generalnie stwierdza konstytucja apostolska — zresztą po myśli kan. 381 § 2 KPK — niektóre z tych postanowień nie będą odnosiły się do zadań ordynariusza o których mowa. Tak np. obowiązek troski o powołania do życia konsekrowanego oraz misyjne, polecone w kan. 385, nie znajdzie peł-

³⁶ Zob. kan. 535 KPK.

³⁷ Konstytucja apostolska *Spirituali militum curae*, art. XIII, 6°.

³⁸ Tamże, art. XIII (początek dyspozycji).

³⁹ Tamże, art. XIV.

⁴⁰ Tamże, art. II, par. 1.

nego zastosowania w pełnieniu urzędu biskupa polowego. Poza tym własne statuty ordynariatu mogą modyfikować rodzaj i wymiar niektórych obowiązków czy praw, biorąc pod uwagę charakter wymienionego urzędu.

Nominacja ordynariusza wojskowego należy do papieża, bądź w drodze swobodnego nadania, bądź też poprzez udzielenie prawnie desygnowanemu kandydatowi instytucji kanonicznej lub confirmacji⁴¹.

Celem umożliwienia sprawującemu urząd ordynariusza wojskowego pełniejszego zaangażowania się w apostołat wśród wojskowych, dokument stawia jako regułę niepowierzenie mu żadnych innych obowiązków duszpasterskich. Jedynie w szczególnych okolicznościach danego kraju taka kumulacja urzędów byłaby dopuszczalna⁴².

Gdy chodzi o charakter jurysdykcji ordynariusza wojskowego, to konstytucja Jana Pawła II określa ją trzema przymiotnikami: personalna, zwyczajna, własna lecz występująca łącznie z jurysdykcją biskupa diecezjalnego. Władza personalna oznacza, iż wykonywana jest w stosunku do osób przynależących do ordynariatu wojskowego, nawet jeśli znajdują się one poza granicami kraju⁴³. Jako wynikająca z urzędu władza ta jest następnie zwyczajna, zarówno w zakresie wewnętrznym, jak i zewnętrznym⁴⁴. Wreszcie władza ta jest własna, czyli — jak już wyżej zaznaczono — wykonywana we własnym imieniu, lecz zarazem występująca łącznie z jurysdykcją biskupa diecezjalnego, co oznacza, że osoby przynależące do ordynariatu wojskowego nie przestają być jednocześnie wiernymi Kościoła partykularnego, z racji miejsca zamieszkania lub obrządku⁴⁵. Tak więc nawet osoby wojskowe, choć stanowią wiernych Kościoła partykularnego, jakim jest ordynariat wojskowy, pozostają również wiernymi diecezji, którą zamieszkują, lub Kościoła partykularnego z uwagi na przynależność obrządkową. Biskup diecezji lub stojący na czele Kościoła partykularnego wiernych danego obrządku posiada nad nimi także jurysdykcję. Z pewnością, w statutach poszczególnych ordynariatów wojskowych wypadnie dokładniej unormować zakres władzy obydwu ordynariuszy w praktyce. W każdym przypadku będzie to uregulowane — należy tak sądzić — uprzednimi ustaleniami ordynariusza wojskowego z biskupem diecezjalnym lub rządcą jednostki personalnej obrządku.

Piastujący urząd ordynariusza wojskowego — stanowi to znac-

⁴¹ Tamże, art. II, par. 2; Zob. kanony. 163 i 377 § 1 KPK.

⁴² Konstytucja apostolska *Spirituali militum curae*, art. II, par. 3.

⁴³ Tamże, art. IV, 1°.

⁴⁴ Tamże, art. IV, 2°.

⁴⁵ Tamże, art. IV, 3°.

ne novum — wchodzi w skład Konferencji Episkopatu kraju czy regionu, w którym ordynariat posiada swoją siedzibę⁴⁶. Tego rodzaju dyspozycja stanowi zwykłą konsekwencję zrównania w prawie ordynariuszy wojskowych z biskupami diecezjalnymi⁴⁷.

Ordynariusz wojskowy podlega bezpośrednio Kongregacji dla Biskupów lub Kongregacji Ewangelizacji Ludów czyli Rozkrzewiania Wiary. W sprawach związanych z pełnionym przez siebie urzędem winien się zwracać do kompetentnych dykasterii Kurii Rzymskiej⁴⁸. Z zakresu kompetencji poszczególnych organów tej ostatniej wynika, iż Kongregacja Ewangelizacji Ludów rozciąga swoje zwierzchnictwo nad ordynariuszami wojskowymi wówczas, gdy ich ordynariaty znajdują się na terenach misyjnych⁴⁹.

Gdy chodzi o obowiązki i prawa ordynariusza wojskowego, konstytucja apostołska — jak już zaznaczono — stwierdza, iż są one takie same, jak biskupa diecezjalnego. O niektórych jednak obowiązkach piastującego urząd ordynariusza wojskowego dokument wspomina ponadto *expressis verbis*. Tak więc zobowiązuje wymienionego ordynariusza do przedkłaniania co pięć lat Stolicy Apostolskiej relacji o stanie własnego ordynariatu, zgodnie z przepisaną formą, jak również do odbywania wizyty *ad Limina*⁵⁰. Przypominając o tych obowiązkach dokument odwołuje się do kan. 399 i 400 § 1—2 KPK oraz do dekretu Kongregacji Konstytucyjnej z 28 II 1959, poświęconego sprawie nawiedzania progów apostołskich przez wikariuszy polowych⁵¹.

W nawiązaniu do kan. 208 KPK traktującym o obowiązku współpracy wszystkich wiernych w budowaniu Ciała Chrystusowego, dokument przypomina następnie ordynariuszowi wojskowemu i jego prezbiterium o angażowaniu wiernych świeckich, zarówno poszczególnych, jak i zespolonych w stowarzyszeniach, do aktywnej działalności apostołskiej oraz misyjnej wśród pozostałych wojskowych w danym środowisku⁵².

Mając na względzie zasadę jedności w pełnieniu misji poszczególnych Kościołów partykularnych, konstytucja zachęca — adresując pośrednio tę uwagę do stojących na czele ordynariatów wojskowych — do ścisłej więzi i współpracy ordynariatów wojskowych z innymi Kościołami partykularnymi w dziele duszpasterskim⁵³.

⁴⁶ Tamże, art. III.

⁴⁷ Zob. kan. 450 § 1 KPK.

⁴⁸ Konstytucja apostołska *Spirituali militum curae*, art. XI.

⁴⁹ Zob. konstytucja apostołska *Regimini Ecclesiae universae*, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, n. 82.

⁵⁰ Konstytucja apostołska *Spirituali militum curae*, art. XII.

⁵¹ Zob. AAS 51 (1959) s. 272—274.

⁵² Konstytucja apostołska *Spirituali militum curae*, art. IX.

⁵³ Tamże, art. II, par. 4.

Zakończenie

Nowy dokument papieski modyfikujący dotychczasową strukturę prawną duszpasterstwa wojskowego przynosi szereg zmian i nowości w stosunku do postanowień obowiązującej dotąd instrukcji *Solemne semper* z 1951 r. Idą one zdecydowanie w kierunku dowartościowania, jeśli tak można powiedzieć, tej osobliwej formy duszpasterstwa. Istotnym osiągnięciem konstytucji apostołskiej Jana Pawła II pozostaje niewątpliwie podniesienie dotychczasowych jednostek organizacyjnych wymienionego duszpasterstwa do rangi Kościoła partykularnego poprzez zrównanie ich w prawie z diecezjami. Dyspozycje szczegółowe dokumentu stanowią zwykłą implikację tej zasady, tak w zakresie struktury samych ordynariatów, jak i urzędu ordynariusza wojskowego.

Ustanowiony przy Kongregacji dla Biskupów Urząd centralny dla duszpasterstwa wojskowego ma dopomóc ordynariuszom wojskowym, a tym samym kapelanem jednostek, w skutecznym wypełnieniu nowych zadań, jakie stanęły przed nimi w związku z ogłoszeniem nowego prawa. Z pewnością dużą pomocą staną się tutaj statuty poszczególnych ordynariatów, które w ciągu roku mają być przedłożone wymienionej kongregacji. Nie da się jednak w nich zamknąć do końca bogatej problematyki duszpasterstwa tych, którym przypadła w udziale misja wojskowa. Z uznaniem więc należy przyjąć informację podaną podczas konferencji prasowej związanej z prezentacją nowej konstytucji apostołskiej, iż Stolica Apostolska zwróci w najbliższym czasie uwagę na pogłębienie formacji teologicznej i duchowej kapelanów wojskowych⁵⁴. Duszpasterze ci winni bowiem posiadać dobrą znajomość nie tylko złożonej problematyki wojskowej, lecz także, a może przede wszystkim, umiejętność skutecznego oddziaływania duszpasterskiego na tych, wśród których pełnią swoją posługę kapelańską.

La struttura giuridica della pastorale dei militari alla luce della costituzione apostolica di Giovanni Paolo II *Spirituali militum curae* del 21 aprile 1986

Il 21 aprile 1986 è stato pubblicato un nuovo documento pontificio sulla pastorale dei militari. Si tratta della costituzione apostolica *Spirituali militum curae* con la quale si adempie quanto il nuovo Codice di Diritto Canonico accenna nel can. 569 sui cappellani militari. Nel documento sono state opportunamente riviste le norme relative alla cura pastorale dei militari fin qui vigenti, contenuti nella Istruzione *Solemne semper* del 23 aprile 1951.

⁵⁴ L'Osservatore Romano 5—6 V 1986 r. (nr 106), s. 6.

Nello suo studio l'autore presenta e commenta la suddetta costituzione apostolica. Dopo aver indicato la genesi, il carattere e la struttura del documento si tratta della organizzazione dei ordinari militari nonché dell'ufficio dell'ordinario militare. Secondo l'autore la più notevole novità della costituzione apostolica consiste nel riconoscere l'ordinariato militare come la Chiesa particolare, giuridicamente assimilata ad una diocesi. Le altre nuove disposizioni del documento fanno solo le conseguenze di quel principio.